

ایران ۲۲ جاذبه فرهنگی و ۲ جاذبه طبیعی ثبت شده دارد

نگاهی به ۱۰ میراث جهانی یونسکو در ایران

بگاه دهنار، راهنمای گردشگری

فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسید. منزل و خانقاه شیخ صفی، رهبر عرفان اسلامی صوفی، در همین مکان قرار دارد، و طبق وصیت شیخ، جنازه اش را در اتاقی جنب خلوت خانه و باغچه و حوض خانه دفن کردند و بر قبر او بناهای ساختند تا علاوه بر مقبره شیخ صفی و مرقد شاه اسماعیل اول، سایر شاهزادگان صوفی و فرزندان شان را نیز در این بقعه دفن کنند. این آرامگاه در حدفاصل قرن ۱۶ تا ۱۸ ساخته شده است و ترکیبی از سنت ساخت و سوزن صوفی و ایرانی را به نمایش می‌گذارد. مسیر منتهی به آرامگاه شامل هفت مرحله است که به هفت مرحله عرفان صوفی اشاره دارد و بخش‌های دیگر به هشت دروازه تقسیم شده‌اند که نشان دهنده هفت خصلت هستند. از موارد منحصربه‌فرد این مجموعه می‌توان به ده‌ها اثر بدیع در مضامین مختلف رشته‌های هنری نظیر عالی‌ترین نوع کاشی‌کاری مرقع و مقرنس و گچ‌بری کتیبه‌های نفیس و خط خطاطان بزرگ دوره صوفی، منبت‌های از رنده، نقاره کاری، تذهیب و طلاکاری، نقاشی و تنگ‌بری و غیره اشاره کرد. بخش‌های مختلف این بقعه برای اهداف مختلفی از جمله کتابخانه، مسجد، مدرسه، آرامگاه، آب‌انبار و... به کار می‌روند.

بازار تاریخی تبریز

تبریز به دلیل قرارگیری در مسیر جاده ابریشم، همیشه مرکز تجاری مهمی بوده است که در سال ۲۰۱۰ در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسید. بازار تبریز بزرگ‌ترین و مهم‌ترین بازار سرپوشیده در سطح جهان و یکی از قدیمی‌ترین بازارهای خاورمیانه به‌شمار می‌رود که با داشتن حدود ۵۵۰۰ باب حجره، مغازه و فروشگاه، ۴۰ گونه شغل، ۳۵ سراسر، ۲۵ تیمچه، ۳۰ مسجد، ۲۰ راسته و راسته‌بازار، ۱۱ دالان، ۵ حمام و ۱۲ مدرسه، به‌عنوان اصلی‌ترین مرکز دادوستد مردم تبریز شناخته می‌شود. بخش‌های مختلف این سازه‌ی آجری قرمز رنگ به فروش کالای خاصی نظیر طلا و جواهرات، کفش، لوازم خانگی و... اختصاص دارد. شاید برجسته‌ترین بخش این بازار را بتوان بازار فرش دانست که کسبه به فروش نخ رنگ‌شده، رفوی فرش و غیره مشغول هستند.

بسیاری از گردشگران داخلی و خارجی تبریز را در برنامه‌های سفر خود قرار می‌دهند و حتماً بازار تبریز بازدید می‌کنند.

گنبدسلطانیه

گنبدسلطانیه زنجان، آرامگاه آلجایتو

معروف به محمد خدا بنده است که بین سال‌های ۷۰۲ تا ۷۱۲ به دستور خودش در شهر سلطانیه (پایتخت ایلخانیان) ساخته شد و از آثار مهم معماری ایرانی اسلامی به‌شمار می‌رود. که از طریق یکسری تونل، آب شهر را جالب‌است بدانید، الجایتو مسیحی بود و در جوانی به آیین بودایی گروید و بعدها مذهب خود را به اسلام تغییر داد. گنبد آجری دولاپی سلطانیه، سومین گنبد بزرگ جهان بعد از گنبد کلیسای سانتا مارا یاد فیوره و گنبد مسجد ایاصوفیه است و کاشی‌کاری‌های فیروزه‌ای آن از فاصله‌ی دور در نور خورشید می‌درخشند و وقتی به آن نزدیک می‌شوید، هشت مناره‌ی باریک را می‌بینید که زینت‌بخش این گنبد هشت‌ضلعی شده‌اند. این بنا شامل هشت ایوان و هشت مناره است که گفته می‌شود از هشت در بهشت الگو گرفته‌است.

تزیینات و چگونگی ساخت این آرامگاه در واقع نقطه‌ی عطفی در معماری آن دوران بوده و سبک جدیدی در معماری به‌وجود آورده که از معماری سلجوقی جدا شده است. این بنا دو دوره‌ی تزیینات دارد؛ دوره اول شامل تزیینات آجر و کاشی بوده که آتانی از قرآن و نام‌الله و محمد و علی و نام سلطان نوشته شده است، اما پس از مدتی به دلیلی ناشناخته سلطان محمد خدابنده دستور پوشانیدن تزیینات کاشی با اندود گچ‌رامی داد.

سیستم هیدرولیکی آب‌رسانی شوشتر

سیستم هیدرولیکی آب‌رسانی شوشتر مجموعه‌ای به‌هم پیوسته از پل‌ها، بندها، آسیاب‌ها، آبشارها، کانال‌ها و تونل‌های عظیم هدایت آب هستند که در ارتباط با یکدیگر کار می‌کنند و در دوران هخامنشیان تا ساسانیان جهت بهره‌گیری بیشتر از آب ساخته شده‌اند. این سیستم آبیاری باستانی که یونسکو از آن به‌عنوان «شاهکار نبوغ خلاقانه»

غرب شهر جلفا در فاصله‌ی ۳ کیلومتری کرانه‌ی جنوبی رودخانه‌ی ارس در محلی به نام «قزل وانک» (صومعه سرخ) قرار دارد. کل محوطه‌ی کلیسای قلب کوه‌ها و در میان طبیعت سبز منطقه مرزی جلفا و نزدیک رود ارس واقع شده است

شهر سوخته

این محوطه باستانی هفدهمین اثر تاریخی ایران در فهرست یونسکو محسوب می‌شود که با برخورداری از قدمت ۵۰۰۰ ساله هم اکنون به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین شهرهای باستانی دنیا شناخته می‌شود. شهر سوخته در ۵۶ کیلومتری زابل در استان سیستان و بلوچستان و در حاشیه جاده زابل - زاهدان واقع شده است. این شهر در ۳۲۰۰ سال قبل از میلاد پایه‌گذاری شده و مردم این شهر در چهار دوره بین سال‌های ۲۲۰۰ تا ۱۸۰۰ قبل از میلاد در آن سکونت داشته‌اند. محوطه باستانی شهر سوخته در هزاره دوم و سوم قبل از میلاد، توسط مهاجرانی که از چهار گوشه به آن مهاجرت کرده‌اند، بنا شده است.

سند یا کتیبه‌ای که نام واقعی و قدیمی این شهر را مشخص کند هنوز به دست نیامده و به دلیل آتش‌سوزی در دوره زمانی بین سال‌های ۲۲۰۰ تا ۲۷۵۰ قبل از میلاد «شهر سوخته» نامیده می‌شود. شهر سوخته یکی از آثار تاریخی و باستانی عصر برنز منطقه تمدن جیرفت در استان سیستان و بلوچستان در ایران، به‌شمار می‌آید. شهر در ساحل رودخانه هیرمند دریاچه هامون زمان خود و کنار جاده کنونی زاهدان - زابل بنا شده بود.

کلنل بیت، یکی از مأموران نظامی بریتانیا از نخستین کسانی است که در دوره قاجار و پس از بازدید از سیستان به این محوطه اشاره کرده و نخستین کسی است که در خاطراتش این محوطه را شهر سوخته نامیده و آثار باقی مانده از آتش‌سوزی را در آن دیده است. پس از او سر اورل اشتین با بازدید از این محوطه در ۱۹۲۷، اطلاعات سودمندی در خصوص این محوطه بیان کرده. سپس شهر سوخته توسط باستان‌شناسان ایتالیایی به سرپرستی مارتیسیو تئوزی از سال ۱۳۴۶ تا ۱۳۵۷ مورد بررسی و کاوش قرار گرفته است. پس از آن سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان سیستان و بلوچستان تا به امروز مسئولیت کاوشگری در این بخش از سیستان و بلوچستان را به عهده دارد.

این شهر از نادرترین شهرهای باستانی است که در آن، زنان عهده دار امور مالی خانواده‌شان بودند.

قنات ایرانی

قنات به مجموعه‌ای از چاه‌ها گفته می‌شود که سرچشمه‌ای از آب را از طریق یک تونل در دل زمین به مناطق خشک، زمین‌های کشاورزی و آبادی‌های دورتر می‌رسانند. تکنولوژی کهن قنات ایرانی زندگی مردمان فلات ایران را هزاران سال رونق بخشیده و بهشت‌هایی دنیوی

۲۴ مورد از مکان‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی کشورمان از کاخ‌ها و بازارها گرفته تا عبادت‌گاه‌ها و سیستم آبیاری باستانی و بقایای به‌جامانده از امپراطوری بزرگ ایرانی در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده‌اند

در حاشیه‌ی کویرهای خشک مرکزی به‌وجود آورده است. جاری کردن آب از دل زمین یکی از هوشمندانه‌ترین کارهای مردمان باستان است، چرا که از هدر رفت آب به سبب تخیخ جلویی می‌شده و تمیزی و پاک‌ی آب هم تأمین می‌شده است. بسیاری از باغ‌های معروف ایرانی به سبب قنات‌ها به‌وجود آمده‌اند و بسیاری از شهر و روستاهای کشور هم حول محور قنات‌ها شکل گرفته‌اند. قنات ایرانی یک تکنولوژی حیات‌بخش و در عین حال زیست‌محیطی است.

در سال ۲۰۱۶ در نشست بین‌المللی یونسکو در استانبول، قنات ایرانی به‌عنوان بیستمین اثر ایران در فهرست میراث جهانی به ثبت رسید. در این فهرست یازده قنات منحصربه‌فرد ایرانی ثبت شده است که عبارت‌اند از: قنات قصبه گناباد، قنات مون اردستان، قنات قاسم‌آباد، قنات اکبر آباد، قنات حسن آباد مشیر مهریز، قنات بلده فردوس، قنات گوهریز، قنات چوپار کرمان، قنات ابراهیم آباد اراک، قنات وزوان اصفهان قنات زارچ یزد و قنات مزداآباد میمه

چغازنبیل

زیگورات چغازنبیل سمبل هنر و معماری ایلامی است. این بنا در سال ۱۹۳۳ توسط براون کشف شد و توسط هیات گیرشمن در سال‌های ۱۹۵۱ تا ۱۹۶۲ به طور کامل از زیر خاک بیرون آمد. زیگورات در مرکز شهر دور - اوتناش قرار داشت که در سال ۴۶۰ پیش از میلاد به فرمان آشور بانی پال در جنگ با هومبان هالتاش آخرین شاه ایلام ویران شد. این معبد دارای دو حصار بوده که درون حصار داخلی بخش آیینی قرار داشت و دارای هفت دروازه بوده است. جلوی پلکان جنوب شرقی هم هفت ردیف دریاچه قرار دارد. احتمالاً عدد ۷ مقدس برای ایلامیان مقدس بود. دروازه جنوب شرقی با قنات بندکشی شده است و بر آن به وضوح رد آرایه دیده می‌شود. دروازه دیگر از راه‌های سنگفرشی به زیگورات می‌رسیده‌اند.

چغازنبیل یکی از زیباترین آثار باستانی ایران است که در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شده است. این زیگورات پرستشگاهی است که ایلامیها برای خدایان خود ساخته بودند.

بیابان لوت

بیابان لوت یا دست لوت ناحیه‌ای بیابانی و وسیع در جنوب شرقی ایران و در مرز سه استان کرمان، سیستان و بلوچستان و خراسان جنوبی است که تقریباً ۱۰ درصد وسعت ایران را در بر می‌گیرد. این بیابان وسیع طی چندین سسال گرم‌ترین نقطه‌ی دنیا شناخته شد و شگفتی‌های بی‌نظیری را در خود جای داده است. در سال ۲۰۱۶، دست لوت به‌عنوان اولین اثر طبیعی ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسید.

سفرنامه

سفر به یزد دشوار بادگیرها، تمدن و تدین (قسمت دوم)

نخل گردانی در عاشورا

رزواحمدزاده، راهنمای طبیعت‌گردی

همان‌گونه که در قسمت قبلی خواندید ما از تالاب پساب یزد بازدید کردیم و بعد از تجربه حس خوب دیدن دریاچه‌ی نیلگون در قلب کویر به سمت شهر یزد بازگشتیم. ایام محرم در یزد حال و هوای دیگری دارد. شهر یکپارچه سیاهپوش است اما بازمهم آرامش بر شهر حاکم است. به سمت میدان امیرچخماق رفتیم. مجموعه امیرچخماق از مهم‌ترین و معروف‌ترین مکان‌های دیدنی شهر یزد به‌شمار می‌رود. امیرجلال‌الدین چخماق که از سرداران شاهرخ تیموری بود و به دستور وی حاکم یزد شده بود، با همکاری همسر خود فاطمه خاتون مجموعه‌ای شامل تکیه، میدان، حمام، تعدادی کاروانسرا، خانقاه، قنادخانه، چاه آب و مسجد را بنا کرده است. مهم‌ترین بنای این مجموعه مسجدی است که به مسجد امیرچخماق یا مسجد جامع نو شهرت دارد. در شمال مسجد نیز میدانی بنا کرده که میدان امیرچخماق نامیده می‌شود. از دیدنی‌های دیگر این میدان نخل بزرگ است که به نخل حیدری‌ها نیز معروف است. بنا بر روایات، قدمت این نخل به ۴۵۰ سال پیش و زمان صفویه می‌گردد. برخی این نخل را کهن‌ترین نخل جهان می‌دانند. البته عده‌ای نیز نخل میدان شاه‌ولی در تفت را با ۶۰۰ سال قدمت، کهن‌ترین نخل موجود نامیده‌اند. این نخل مجموعه‌ی مشکی از چوب‌های تراشیده شده با گره‌چینی‌ها و تیرهای بزرگ است که تقریباً به شکل درخت سرو (نماد آزادی) ساخته شده است. مراسم نخل برداری یا نخل گردانی در روز عاشورا در همین میدان امیرچخماق برگزار می‌شود و ما بی‌صبرانه منتظر آن روز دیدن این مراسم هستیم. شب‌اراد منزل یکی از دوستانمان خوابیدیم و منتظر طلوع آفتاب شدیم. شنیده بودم که مراسم نخل گردانی بسیار باشکوه است و جمعیت زیادی در این مراسم شرکت می‌کنند. تاسوعا در شهر یزد و در کوچه و خیابان‌های گذراندیم. اینجا مردم خالص‌تر عزاداری می‌کنند.

اینجا هنوز هم نوای دلنشین «باز این چه شورش است که در خلق عالم است» از تکیه‌ها به گوش می‌رسد. بلاخره صبح عاشورا فرارسید و انتظارمانیز به سر آمد. صبحانه‌ی آشور دیوبه به سمت امیرچخماق رفتیم. میدان پر بود از عزاداران سیاهپوش، اما عاشق بزرگ‌مرد کر بلا، نخل پوشیده از پارچه‌های سیاه و آراسته با شال‌های ابریشمین بود. فاصله کف نخل تا زمین، ۵۰ سانتیمتر و دقیقاً به اندازه‌ی پای در نظر گرفته شده که هنگام بلند کردن نخل از زمین، کمترین فشار به افراد وارد آید. الواری که در کف به کار رفته، حدوداً یک متر بالاتر از پایه‌های ستون‌ها قرار دارد و در هر یک از تیرهای نزدیک حدود یک متر از ۴ طرف کف دیواره نخل بیرون آمده تا دستگیرها را تشکیل دهد. دستگیرها در پایین نخل قرار دارند و فاصله‌شان از یکدیگر به اندازه‌ی پای است که چند نفر بین آن قرار گرفته‌ود تا چهار نفر بتوانند هر پایه را در دست بگیرند. من با چهره‌ای حیرت‌زده به جمعیت نگاه می‌کردم. نمی‌دانم چند صد نفر پایه‌های نخل را بر دوششان گذاشته بودند و صداها نفر منتظر بودند تا کسی از زیر نخل کنار برود و او جایگزین شود. اعتقادی قلبی، نیرویی دو چندان بر بازوان این مردان قرار داده بود. نمی‌دانم فلسفه اصلی این نخل و مراسم نخلگردانی چیست اما از چند نفر از پیران و ریش سفیدان مراسم که پرسیدم گفتند: آنجا که پیکر مطهر سالار شهیدان کر بلا، امام حسین (ع) بدون تشییع به خاک سپرده شده، شیعیان همه‌ساله این مراسم را برای جبران این ماجرا به‌جای می‌آورند و عظمت و بزرگی نخل نیز بیانگر عظمت صاحبش است. آیین نخل گردانی به حدی در فرهنگ و باور مردم یزد ریشه دارد که به‌عنوان یکی از فرهنگ‌های ملی در فهرست آثار معنوی سازمان میراث فرهنگی به ثبت رسیده است.